
Dimensiuni spațiale ale sărăciei și precarității financiare¹

Drd. Andrei CHIRILĂ

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași

Abstract

În articol se prezintă o analiză teritorială² ținând cont de statutul ocupațional al resurselor de muncă și de caracteristicile veniturilor fiecărei categorii ocupaționale. Au fost calculați doi indici (pe baza ultimului Recensământ al populației cu datele disponibile): **Indicele de precaritate a resurselor de muncă** (ce are în vedere forța de muncă ce nu realizează niciun venit prin resurse proprii) și **Indicele sărăciei relative medii ocupaționale** (ce ține cont de nivelul mediu național al veniturilor și de ponderea categoriilor ocupaționale a căror abatere a veniturilor este negativă față de medie). S-a realizat și analiza a modalităților instituționale de diminuare a acestor fenomene și a vulnerabilităților pe care le implică, ținând cont de conceptul resurselor teritoriale financiare (fonduri europene).

Cuvinte-cheie: nivelul veniturilor, indici specifici, resurse financiare

Prin studiul elaborat s-a avut în vedere să se pună în discuție problematica **precarității și sărăciei financiare a resurselor de muncă**, o chestiune actuală în orice spațiu, inclusiv în cazul celor aparținând statelor cu economii dezvoltate. România, în general, Regiunea de Nord-Est și județul Iași sunt spații confruntate cu o poziție periferică în cadrul Uniunii Europene, dar și cu o serie de probleme specifice din trecut: reorganizarea economiei, existența unui procentaj extrem de ridicat al populației ocupate în agricultură (de multe ori, de subzistență) sau la discontinuități pronunțate, chiar fracturi între spațiul urban și cel rural.

Indicele de precaritate a resurselor de muncă

Termenul de precaritate deține multiple interpretări sociologice și economice. În articolul, înțelegem precaritatea în sensul oficial existent în statul francez: absența unei sau mai multor securități ce permit cetățenilor să-și asume responsabilități elementare, respectiv fie prin absența totală a veniturilor, fie prin

1 Analiză teritorială elaborată pentru județul Iași

2 Date și informații curpinse în studiul susținut de European Social Fund (ESF) în România; Coordonare AMPOSDRU [grant POSDRU/CPP 107/DMI 1.5/S/78342]

absența mijloacelor de dezvoltare financiară (de exemplu, în cazul șomerilor). S-a încercat realizarea unui Indice de precaritate, având ca punct de plecare rezultatele ultimului recensământ al populației cu date disponibile, dar și definițiile oficiale ale categoriilor socio-ocupaționale.

Metoda de calcul pentru **Indicele de precaritate a resurselor de muncă** ține cont de situația ocupațională a persoanelor active, situație reprezentată de raportul în care un individ se găsește față de activitatea economică și socială, dar și de modalitatea de obținere a surselor de existență. De fapt, indicele a fost calculat ca procent al raportului dintre suma numărului de șomeri, de ajutoarele familiale și de persoane casnice (considerate inactive), respectiv suma reprezentată de populația activă și casnică.

$$I_{prec} = \frac{S+AF+C}{PA+C} * 100$$

I_{prec}=indicele de precaritate a resurselor de muncă; *S*=populația șomeră; *AF*=ajutoarele familiale; *C*=populația casnică; *PA*=populația activă

S-au ales în mod special tipurile de situații ocupaționale menționate întrucât, conform definițiilor prezentate în Manualul Personalului de Recensământ nu primesc nicio remunerație sub formă de salariu sau plată în natură¹ și nu realizează niciun venit prin forțe proprii².

Șomerii, conform definițiilor oficiale ale BIM, trebuie să întrunească mai multe condiții: să nu aibă un loc de muncă, să fie disponibili pentru a începe lucrul în 15 zile și să caute activ un loc de muncă. Celelalte două categorii luate în considerație au fost ajutoarele familiale (al căror număr este mult mai semnificativ în spațiul rural), persoane active în unități economice familiale ce aparțin altui membru al gospodăriei sau unei rude, pe care o ajută și pentru care nu primesc remunerație, cât și persoanele casnice, în vârstă de 15 ani și peste, care desfășoară activități casnice în propria gospodărie și care nu au o sursă proprie de venit. Deși sunt considerate parte a populației inactive, observăm că definițiile ajutoarelor familiale și persoanelor casnice sunt extrem de asemănătoare, motiv pentru care s-a decis să fie incluse în categoria resurselor de muncă potențiale (fiind, în cea mai mare parte persoane în vârstă de muncă și fiind excluse persoanele pensionate, chiar dacă desfășoară activități casnice). Cele trei categorii ocupaționale menționate pot fi un sinonim (incomplet și imperfect) pentru *somajul mascat* - ce indică o ocupare insuficientă, chiar neproductivă - fiind un

1. În general, schimburi de produse agricole

2. Nu s-au luat în calcul formele de protecție socială precum ajutoarele de șomaj, întrucât acestea nu sunt decât venituri temporare și nu reprezintă mijloace de dezvoltare financiară.

excelent indiciu al gravității problemelor financiare din societatea românească¹ și al risipei resurselor de muncă, risipă tradusă prin pierderi de producție și de venituri.

Indicele de sărăcie relativă medie ocupațională

Sărăcia este caracterizată de ambiguitate și de relativitate, putând diferi enorm la scări temporale, spațiale și socio-profesionale diferite, definiția sa comun acceptată putând fi totuși considerată ca reprezentând gradul redus de resurse ale unui individ sau ale unui grup, în momentul în care sunt comparate cu situația celorlalți membri ai societății. Cauzele sărăciei pot fi multiple, atât colective², cât și individuale (Ionescu, 2007), în sensul neasumării responsabilității pentru binele personal, asumare realizată anterior de către sistemul de stat. Chiar dacă sărăcia se traduce, în sens larg, prin incapacitatea indivizilor de a accede la diferite drepturi fundamentale (Concialdi, 2005), pentru a evita riscul imposibilității cuantificării ei, s-a decis să fie abordată exclusiv chestiunea sărăciei financiare, generată de lipsa veniturilor suficiente, deoarece acestea reprezintă sursa principală pentru satisfacerea nevoilor de consum ale populației.

La modul practic, în România se utilizează, ca în majoritatea statelor lumii, două metode de evaluare a sărăciei (Panduru et al, 2009; MMFPS) : cea **relativă**³ respectiv cea **absolută**⁴. Pragurile utilizate în acest sens, pur statistice, nu sunt decât convenționale și nu pot pretinde valoare normativă, dar sunt absolut necesare pentru estimarea numărului de persoane afectate de sărăcie. Trebuie remarcat faptul că datele relaționate veniturilor medii totale lunare, publicate de INS, sunt disponibile doar la nivel național și regional, în timp ce datele relaționate veniturilor medii pe principalele categorii sociale sunt disponibile doar la scară națională și macroregională (datele provin din cercetări statistice prin sondaj asupra bugetelor de familie). Pentru a asigura continuitatea demersului științific, s-a decis păstrarea referinței la statutul ocupațional, creând un indice (sau, admitem, un fals-indice sau un indice teoretic), ce ține cont de deviațiile veniturilor medii totale lunare ale fiecărei categorii socio-ocupaționale, în raport cu veniturile medii ale populației în ansamblul ei. Denumit **Indice de sărăcie relativă medie ocupațională**, s-au considerat abaterile față de veniturile medii lunare totale și nu față de un prag al sărăciei (relativ sau absolut), întrucât analizăm doar populația activă, ce ar trebui să reprezinte motorul dezvoltării

1. În mediul rural se practică încă masiv o agricultură de subzistență.

2. Reorganizarea economiei, agricultura de subzistență, chiar și actele de corupție

3. Calculată de către Institutul Național de Statistică ca parte a setului european de indicatori de incluziune socială

4. Calculată de către Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale ca parte a setului național al acelorași indicatori

economice a unui teritoriu. Analizând datele disponibile (pentru perioada 2001-2010, nivel național), categoriile ocupaționale ale populației active, cu venituri sub medie în tot intervalul studiat, sunt ajutoarele familiale și persoanele casnice, care nu au nicio sursă de venit, adăugându-se șomerii, cu un nivel al veniturilor între 55-60% din media totală pentru tot deceniul analizat și, într-un mod oarecum surprinzător, lucrătorii pe cont propriu în agricultură și lucrătorii pe cont propriu în activitățile neagricole, cu venituri între 60-70% față de media totală.

$$I_{srmo} = \frac{S+AF+C+LCP}{PA+C} * 100$$

I_{srmo}=indicele de sărăcie relativă medie ocupațională; *S*=populația șomeră ; *AF*=ajutoarele familiale ; *C*=populația casnică ; *LCP*=lucrătorii pe cont propriu (în activități agricole și non-agricole) ; *PA*=populația activă

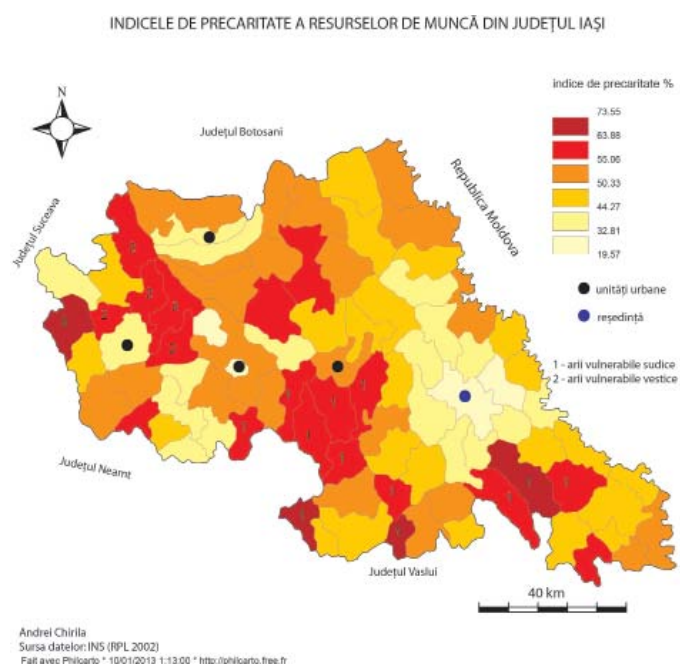
Indicele de sărăcie relativă medie ocupațională reprezintă în fapt ponderea populației aparținând categoriilor sociale cu venituri sub medie în totalul populației active și casnice, putându-l cartografia la nivel teritorial, pentru a remarcă dimensiunile spațiale ale acestui fenomen. Este un indice grosier și mai mult teoretic, care oferă totuși o perspectivă (imperfectă) asupra nivelului de sărăcie a populației active la o scară teritorială mai mare.

Indicele de precaritate a resurselor de muncă : o populație rurală pauperă -Rezultate-

După cartografierea rezultatelor, printr-o hartă coropleată și univariată (figura 1) ce sintetizează intensitatea fenomenului de precaritate, la nivel teritorial se pot distinge trei tipuri de spații de precaritate financiară: spații albe, unde aceasta este redusă, mai ales în cazul ariilor urbane și periurbane, spații intermediare și spații negre, unde precaritatea este puternică, de fapt, zonele rurale profunde, fără resurse teritoriale remarcabile. Spre deosebire de cazul francez și vest-european, unde de multe ori ariile de precaritate se înscriu în mare parte în spațiul urban, existând o veritabilă discontinuitate în repartiția populației paupere (Selimanovski, 2008), în cazul României situația se prezintă exact invers, în principal din cauza agriculturii de subzistență, bazată pe exploatații de mici și foarte mici dimensiuni.

La nivel teritorial, indicele de precaritate a resurselor de muncă variază între 19,56% în cazul municipiului Iași și 73,55% în comuna Schitu Duca, media județeană fiind de 49,45%, situație care semnifică faptul că aproape o jumătate din populația activă a județului nu realizează niciun venit prin forțe proprii. Această stare de fapt este de o foarte mare gravitate, mai ales pentru spațiul rural, în care o proporție însemnată a populației este încă ocupată în activități economice în

general agricole de subzistență. Ariile cele mai vulnerabile din acest punct de vedere sunt cele situate în sudul și centrul județului (notate pe hartă cu cifra 1), dar și cele vestice (notate cu cifra 2), cu un procentaj al ajutoarelor familiale în totalul populației ocupate ce atinge valori de 60-65%. Din punct de vedere tipologic, ariile respective sunt spații rurale dens populate, caracterizate de activități agricole în micro-exploatații individuale (Atlasul Teritorial al României, 2006). Surprinzătoare sunt valorile mai reduse ale indicelui în comunele din nord-estul județului, situație care poate fi explicată fie printr-o calitate superioară a solurilor (mai ales cernoziomuri), ceea ce permite o agricultură intensivă, fie printr-o eroare metodologică, având în vedere faptul că numărul redus al ajutoarelor familiale este compensat de un număr semnificativ al lucrătorilor pe cont propriu în activități agricole, definițiile acestora putând fi considerate în mod eronat similare. În plus, ținând cont de faptul că tipologic, aceste comune sunt mai puțin populate și îmbătrânite, cu o agricultură de auto-suficiență în ciuda unor exploatații de mari dimensiuni, se poate concluziona că dimensiunea mai redusă a gospodăriilor a condus la un procentaj mai ridicat al lucrătorilor pe cont propriu (capii de gospodărie) și la unul mai redus la ajutoarelor familiale (ceilalți membri ai gospodăriei).

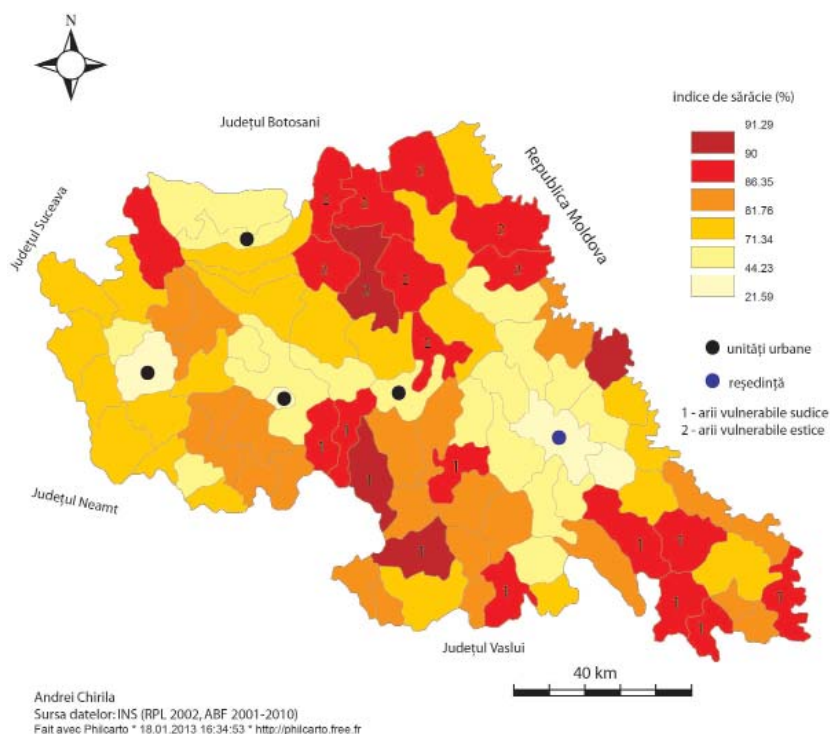
Majoritatea comunelor cu rate ale șomajului mult mai ridicate decât media județeană (15-20%), precum cele aflate în imediata vecinătate a centrelor urbane, nu sunt caracterizate de indici ridicați de precaritate a resurselor de muncă, având proporții puțin semnificative de persoane casnice sau ajutoare familiale. Este o situație logică a unităților administrativ-teritoriale din apropierea celor două municipii din județ - Iași și Pașcani -, singurele care pot asigura o relativă atractivitate pentru piața muncii a vecinătății lor apropiate, inclusiv pentru populația șomeră. În aceeași situație se găsesc și unele comune din sud-vestul extrem al județului, ce sunt polarizate economic de municipiul Roman (Neamț). În cazul comunelor mai îndepărtate de centrele generatoare de locuri de muncă, inexistența sau prețul transportului sunt percepute adeseori ca un factor repulsiv sau ca un obstacol în calea mobilităților relaționate locurilor de muncă. În plus, pentru a confirma atractivitatea reședinței de județ, trebuie menționat faptul că din toate locurile de muncă vacante în județ, mai mult de 90% se regăsesc în municipiul Iași (site-ul AJOFM Iași, consultat în perioada aprilie 2012-februarie 2013). Inexistența locurilor de muncă în spațiile rurale profunde și mai îndepărate și accesibilitatea transportuară redusă determină ca locurile de muncă disponibile la nivel județean să fie adresabile, în general, doar populației din spațiul urban/periurban sau a celei din comunele localizate de-a lungul principalelor axe de transport.

Indicele de sărăcie relativă medie ocupațională – o abordare cu valențe calitative

-Rezultate-

Datele variază între 21,59% în cazul municipiului Iași și 91,29% în cazul comunei Focuri, aflată în partea central-nordică a județului (figura 2). Comparând distribuția spațială cu cea anterioară, este necesar ca unele remarci să fie amintite. În primul rând, unitățile urbane continuă să aibă procentajele cele mai mici, cu creșteri în cazul celui de-al doilea indice de circa 5%. În al doilea rând, jumătatea meridională a județului (notată cu cifra 1) rămâne vulnerabilă din acest punct de vedere, cu o proporție de 25-30% a lucrătorilor de cont propriu în activități agricole și cu abateri negative ale mediei veniturilor acestora, situație explicabilă inclusiv printr-o agricultură de auto-suficiență, și accesibilitate redusă, prin calitatea inferioară a terenurilor (multe dintre ele inclusiv erodate sau erodabile) sau prin lipsa unor resurse naturale însemnate.

INDICELE DE SĂRĂCIE RELATIVĂ MEDIE OCUPAȚIONALĂ ÎN JUDEȚUL IAȘI

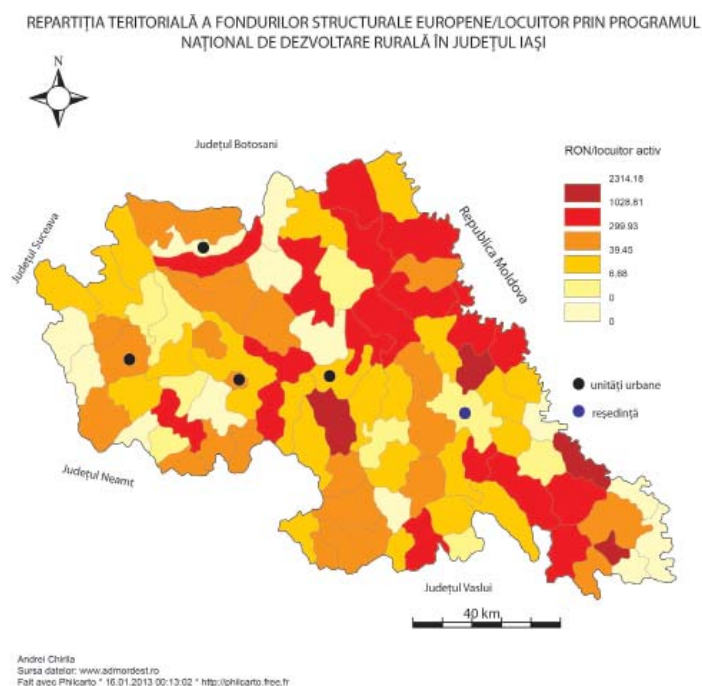
Se poate remarca și faptul că ariile vulnerabile din vestul județului (în cazul indicelui de precaritate) își pierd această caracteristică, locul lor fiind preluat de ariile central-nordice. Comunele din vest dețin valori apropiate ale celor doi indici (60-70%), situație care implică absența unui număr semnificativ de lucrători pe cont propriu și un procent relativ ridicat de salariați, cel puțin raportat la contextul spațiului rural românesc, de circa 30-40%. Localitățile sunt polarizate de centrul urban cel mai apropiat (Pașcani) și au o amplasare teritorială favorabilă, cu rețele de căi ferate și rutiere mai dense, dar și cu o bună frecvență a trenurilor și autobuzelor locale. Axa mediană est-vest, cu cele mai mici valori ale indicelui de sărăcie din întreg județul este suprapusă peste o magistrală feroviară și pe drumul european E583, care asigură legătura între patru din cele cinci centre urbane din județ. Procent relativ ridicat al populației salariale poate fi explicat printr-o infrastructură de transport adecvată, un argument în acest sens fiind mențiunea că pe această rută circulă în fiecare zi (intervalul orar 04-21) unsprezece trenuri Regio (zece ale CFR Călători și unul al Regiotrans).

Arealul nord-estic al județului cunoaște procente ale indicelui de până la 85-90%, cu 35-40% mai mult decât în cazul indicelui ce remarca absența totală a veniturilor realizate prin forțe proprii. Situația poate fi explicată prin număr extrem de ridicat al lucrătorilor pe cont propriu în agricultură și printr-un număr extrem de redus de salariați, practic aproape inexistent. Fiind o zonă mai greu accesibilă și cu un potențial agricol important, se consideră că încurajarea ocupării (și mai ales a salarizării) și a inițiativelor antreprenoriale trebuie să beneficieze de o (re) direcționare a fondurilor destinate măsurilor active privind piața muncii. Crearea de locuri de muncă ar trebui stimulată local, fie prin construcția de complexe agricole de mari dimensiuni, fie prin creșterea capacității productive a celor existente, inclusiv **prin intermediul fondurilor structurale destinate dezvoltării rurale**. În decursul anului 2012, conform listei locurilor de muncă vacante a Agenției Județene pentru Ocupare a Forței de Muncă, această arie nord-estică a județului a fost caracterizată de absența totală a locurilor de muncă disponibile.

Indicele teoretic nu surprinde decât imperfect gradul de sărăcie financiară a populației active din județul Iași, relevant în acest sens fiind sectorul informal al pieței muncii, practic nereglementat de norme legale sau contractuale (Barthou, 2008) și care în mod sigur ridică veniturile populației. Fie că este vorba de persoane care lucrează fără contract, fie că avem în vedere angajatorii care propun salarii oficiale apropiate de cel minim pe economie sau lucrătorii pe cont propriu în activități non-agricole ce declară venituri mai reduse decât cele reale, toate aceste categorii socio-ocupaționale sunt o caracteristică mai ales a spațiului urban și periurban, astfel că discrepanța dintre nivelul veniturilor între cele două medii de rezidență tinde să crească. Din acest punct de vedere, considerăm că repartiția teritorială a valorilor indicelui este apropiată de situația reală.

Pentru a putea discuta despre posibilitatea de îmbunătățire a situației financiare a populației active, se apreciază că trebuie să apelăm la conceptul de **resurse teritoriale**. Resursele sunt definite ca mijloacele de care dispune un teritoriu pentru a crea plusvaloare și bogăție, putând fi construite pe componente materiale sau ideatice. (Gumuchian și Pecqueur, 2007). S-a decis abordarea exclusiv a resurselor financiare de care unii beneficiari (persoane fizice sau juridice) dispun pentru dezvoltare rurală, prin programul de investiții existent în Programul Național de Dezvoltare Rurală, concretizate prin proiecte finanțabile din fonduri structurale (FEADR – Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală). S-a optat în mod particular pentru acest tip de resurse întrucât rezultatele prezentate au confirmat faptul că gradul de sărăcie financiar este mult mai ridicat în mediul rural decât în cel urban, situație existentă, de altfel, în cadrul întregii țări. Alte programe cu finanțare europeană pot favoriza dezvoltarea comunităților locale, dar nu au un impact imediat asupra nivelului veniturilor populației, putând duce la dezvoltare într-un mod indirect și pe termen mediu și lung (fie că se

face referire la programe sectoriale destinate infrastructurii de accees, mediului, creșterii competitivității economice, fie că sunt programe destinate educației sau infrastructurii sociale, la care beneficiari pot fi persoane din categorii vulnerabile din întreg județul). Având ca bază de date situația centralizată a tuturor proiectelor din județ cu finanțare europeană publicată de Agenția de Dezvoltare Regională Nord-Est (ADRNE) și valorile asistenței financiare angajate acordate beneficiarilor prin PNDR, s-a realizat un indicator capabil să exprime repartiția lor teritorială la nivelul unităților administrative LAU 2, exprimat prin **raportul dintre totalul sumelor accesate de beneficiarii din fiecare comună și populația activă de la același nivel spațial**. Media județeană este de 105 lei/locuitor, în timp ce media unităților administrative rurale este de 181 lei/locuitor. Fonduri adresabile și populației din localitățile urbane nu trebuie să surprindă, întrucât unele unități administrative urbane au în componența lor sate (Pașcani sau Podu Iloaiei), iar beneficiarii sunt priviți prin prisma tipului de activitate agricolă pe care o realizează și nu prin mediul de rezidență (existând beneficiari ai programului inclusiv în municipiul Iași și orașul Târgu Frumos). Reprezentarea cartografică demonstrează faptul că ariile cu o populație pauperă, precum cea central-meridională sau nord-estică, beneficiază de cele mai ridicate valori financiare per locuitor în cadrul județului.

Sumele anagajate în arealul nordic al județului sunt destinate preponderent proiectelor relaționate agriculturii cerealiere, și cele angajate în ariile meridionale se referă în principal la horticultură (pomicultură și viticultură), subliniind specializările agricole ale fiecărei zone. Există treisprezece comune care nu au accesat fonduri prin programul structural, maxium, raportat la populația activă, fiind de 2314 lei în comuna Prisăcani. Exemplificând cazul comunei, beneficiarii au ca principală activitate economică cultivarea ciupercilor, fapt explicabil prin particularitățile fizico-geografice ale comunei situate în Lunca Prutului. SC Hertman SRL a accesat fonduri de peste un milion lei pentru înființarea unei ferme pentru cultivarea ciupercilor și SC BioCompost SRL a accesat o sumă similară pentru înființarea unei unități de prelucrare a paielor de grâu în vederea obținerii compostului pentru ciuperci. Alți beneficiari care au accesat fonduri considerabile sunt: SC RoCereal SA, cu 1,12 milioane lei pentru extinderea și modernizarea unei mori sau SC Agroimpex SA, cu 1,98 milioane lei, în vederea înființării unei structuri de producție a lactatelor tradiționale, utilizând energie din surse regenerabile. În această ordine de idei, este legitimă interogarea asupra a ce este încurajat prin accesul la fonduri, fie o calitate productivă a marilor ferme, fie o calitate a vieții populației, prin creșterea nivelului veniturilor (mai ales pentru investiții). Considerăm că ambele tipuri de calități pot cunoaște îmbunătățiri din acest punct de vedere, prin simpla creare de angajări locale, în ariile mai izolate, dar cu un procent al populației active însemnat. Prin intermediul construcției, extinderii sau modernizării de complexe agro-industriale, numărul de locuri de muncă pe perioade nedeterminate sau sezoniere ar trebui, în mod teoretic, să cunoască o dinamică pozitivă. În plus, sumele aduse bugetelor locale, sub forma impozitelor pe proprietăți (și nu numai, în contextul viitoarei regionalizări și descentralizări) nu sunt nici ele neglijabile, creând dezvoltare locală indirectă.

Totodată, prin intermediul fondurilor structurale, se încearcă inclusiv încurajarea antreprenoriatului în cazul micilor producători, organizați juridic ca persoane fizice autorizate. În ciuda faptului că valorile financiare accesate sunt mult inferioare celor accesate de societățile comerciale, ele constituie un punct de plecare de la o agricultură de subzistență la una care crează venituri monetare. Sumele disponibile pentru înființarea și dezvoltarea de exploatații agricole variază între zece și douăzeci și cinci de mii de lei per proiect, în timp ce pentru obiectivul relaționat creșterii volumului producției destinată comercializării, se acordă o asistență financiară de 7500 lei. În general, micile unități agricole sunt axate pe activități pomicele, horticele și apicole, iar prin intermediul fondurilor, se atenuază impactul lipsei accesului la credite agricole bancare, adresate în marea lor majoritate marilor exploatații (MADR,

2007) sau chiar la micro-credite, organismele care activează în domeniul microfinanțării fiind caracteristice mai ales pentru partea vestică a țării.

Concluzie

Rezultatele demonstrează că o mare parte a populației active din județul Iași, care în mod teoretic ar trebui să susțină economia în ansamblu, trăiește fără o sursă de venit sau cu venituri reduse, sub media veniturilor populației totale și a altor categorii socio-ocupationale. Prin reprezentările cartografice ale distribuției valorilor relative ale indicilor de precaritate și de sărăcie medie ocupațională, se prezintă ariile cele mai vulnerabile în privința pauperității cronice. În același mod, prin cartografierea repartiției teritoriale a valorilor sumelor din fonduri europene accesate în domeniul agricol, s-a constatat o corelație spațială între valorile ridicate ale acestora cu valorile ridicate ale celor doi indici, creându-se o premisă pentru o viitoare dezvoltare economică și pentru o creștere a nivelului veniturilor. S-a realizat o abordare sectorială (geografică) cu formule de calcul ușor grosiere și cu puține variabile și corelații statistice care să surprindă o imagine de ansamblu asupra repartiției populației active sărace sau asupra cauzelor care o generează. Lipsa unor studii la acest nivel de analiză teritorială face ca prezenta lucrare să aibă aportul propriu la înțelegerea acestor fenomene și să atenționeze asupra vulnerabilității financiare a unei largi pătri din populația activă și asupra fondurilor structurale europene pentru dezvoltare rurală ce reprezintă o pistă de acțiune în vederea reducerii sărăciei.

Bibliografie

- Barthou E., 2008. *L'économie de survie ou comment s'adapter à l'essor du capitalisme en Roumanie*, în *Autrepart* (Presses de Sciences Po), nr. 48, 4/2008
- Concialdi P., 2005. *Pauvreté, bas salaires et minima sociaux – pour des réformes structurelles*, în *L'Economie Politique*, nr. 26, 2/2005
- Gumuchian H., Pecqueur B., 2007. *La ressource territoriale*, Edition Economica, Collection Géographie, Paris
- Ionescu I., 2007. *La question de la pauvreté en Roumanie*, în *Pensée Plurielle*, nr. 16, 3/2007
- Preda M. (coord.), 2009. *Riscuri și inechități sociale în România*, Editura Polirom, Iași (Panduru et al., page 26)
- Sélیمانovski C., 2008. *La frontière de la pauvreté*, Presses Universitaires de Rennes, Collection Géographie Sociale
- *Proiecția principalilor indicatori economico-sociali în profil teritorial până în 2015*, Comisia Națională de Prognoză, 2012,
- *Pauvreté, Précarité, Solidarité en milieu rural - RAPPORT IGAS N°RM2009-102P/ CGAAER N°1883*, IGAS, CGAAER, 2009

-
- *Planul Național Strategic pentru Dezvoltare Rurală 2007-2013*, București, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2007
 - *Recensământul populației și locuințelor – Manualul personalului de recensământ*, București, INS, 2010
 - *Situația sărăciei în România*, București, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, 2009
 - *Statistica politicilor privind piața muncii – anul 2007*, București, INS, 2008
 - <http://www.apdrp.ro/> (ultima consultare – 17.05.2012)
 - http://ajofmiasi.ro/locuri_de_munca/ (ultima consultare – 01.02.2013)
 - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tgs00005&plugin=1> (ultima consultare - 29.06.2012)
 - http://www.mdrl.ro/_documente/atlas/a_asezari.htm (ultima consultare - 01.07.2012)
 - http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2011/07/manual-rpl_pag60-93.pdf (ultima consultare - 05.01.2013)